

KATEGORIZACIJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Do devedesetih godina prošlog vijeka, zaštićena područja u Bosni i Hercegovini su kategorisana u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturno - historijskog i prirodnog naslijeđa, prema kome su postojale slijedeće kategorije zaštite:

- Nacionalni park
- Park prirode
- Regionalni park
- Opšti (strogi) rezervat prirode
- Posebni (specijalni) rezervat prirode
- Spomenik prirode
- Memorijalna prirodna dobra
- Spomenik oblikovane prirode

Kako bi se poboljšalo razumijevanje i unaprijedila svijest o značenju i namjeni zaštićenih područja Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN) je 1994. godine razvila sistem od šest kategorija zaštićenih područja u skladu s njihovim primarnim ciljevima upravljanja.

Te kategorije su:

Kategorija	Naziv
Ia	Strogi rezervat prirode
Ib	Područje divljine
II	Nacionalni park
III	Spomenik prirode
IV	Područje upravljanja staništem
V	Zaštićeni pejzaž
VI	Zaštićena područja za upravljanje resursima

Prema navedenoj i važećoj kategorizaciji IUCN-a, kao što je vidljivo, kategorija "parka prirode" ne postoji, ali u skladu s ranije važećom definicijom parkova prirode, oni sada odgovaraju kategoriji zaštićenih pejzaža.

IUCN kategorizacija je 2003. godine uvrštena i u Zakon o zaštiti prirode Federacije BiH i Republike Srpske, i time postala obavezujuća za buduću kategorizaciju zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini.

Definicija nacionalnog parka u skladu sa kategorizacijom Međunarodne unije za zaštitu prirode (IUCN) glasi:

Nacionalni parkovi su prirodna kopnena ili morska područja, određena radi :

- zaštite ekološke povezanosti jednog ili više ekosistema za sadašnje i buduće generacije;
- isključenja eksploatacije koja je štetna u svrhu određivanja područja i
- obezbijedenja osnova za duhovne, istraživačke, obrazovne, rekreativne i druge mogućnosti posjetilaca, a sve one moraju biti okolinski odnosno kulturno usklađene.

Ciljevi upravljanja u nacionalnim parkovima su, također, prema IUCN-u:

- zaštititi vrijedna područja prirode koja su od državne odnosno međunarodne važnosti u sljedeće svrhe: duhovne, obrazovne, naučne, rekreativne i turističke;
- u prirodnom stanju i na dugoročni period očuvati izvorno stanje životnih zajednica i životinjskih, odnosno biljnih vrsta, kako bi se ostvarila ekološka stabilnost i različitost;
- osigurati korištenje u duhovne, obrazovne, kulturne i rekreativne svrhe na nivou koji će održati područje u prirodnom stanju;
- isključiti eksploataciju ili posjete koje mogu prouzrokovati promjene i oštećenja prirode;
- održavati ekološke, geomorfološke i estetske karakteristike zbog kojih je područje proglašeno zaštićenim;
- uzeti u obzir potrebe lokalnog stanovništva koje živi u okviru nacionalnog parka, uključujući korištenje prirodnih vrijednosti i bogatstava, ukoliko te potrebe ne budu negativno uticale na druge ciljeve upravljanja.

Definicija zaštićenih pejzaža (parkova prirode) prema IUCN kategorizaciji je :

Zaštićeni pejzaž je kopneno ili priobalno područje nastalo međusobnim djelovanjem prirode i čovjeka s izuzetnim estetskim, ekološkim i kulturnim vrijednostima, te često i sa izrazito visokom biološkom raznolikošću.

Ciljevi upravljanja su:

- održavanje usklađenosti međusobnog djelovanja prirode i kulture putem zaštite kopnenih i/ili priobalnih pejzaža i tradicionalnog načina korištenja zemljišta, građenja, te društvenih i kulturnih manifestacija;
- bavljenje privrednim aktivnostima koje su u skladu sa prirodom i očuvanje društvenih odnosno kulturnih sistema zajednica ;

- očuvanje raznolikosti pejzaža i staništa, odnosno ugroženih biljnih i životinjskih vrsta i ekosistema;
- eliminisanje i sprječavanje iskorištavanja zemljišta i aktivnosti koje ne odgovaraju ciljevima upravljanja;
- omogućavanje rekreacije i turizma koje odgovaraju kategoriji područja ;
- podsticanje naučnih i obrazovnih aktivnosti za dobrobit stanovništva;
- obezbjeđivanje koristi i na taj način pružanje doprinosa općem blagostanju domaće zajednice kroz snabdijevanje prirodnim izvorima (poput šumskih izvora, odnosno ribljih proizvoda) i usluga (kao što su čista voda i prihodi od turizma), s ciljem postizanja održive upotrebe tog područja za lokalnu zajednicu.